

6. Zainteresirati bi se bilo treba, da se pokrene akcija, da čim prej dobimo iz Avstrije cca. 2000 aktov, ponajveč iz samostanov, ki nam pripadajo po arhivski konvenciji.

III. Varstvo spomenikov

1. Pri izdelavi regulacijskih načrtov po novem gradbenem zakonu naj se občine, odnosno projektanti sporazumejo z banskim spomeniškim referentom (konservatorjem).

2. Nujno se priporoča največji obzir do tlorisne mreže starih mest.

3. Temeljito naj se študirajo prometna vprašanja in stara mesta kar najbolj mogoče razbremene od sodobnega prometa.

4. Po zgledu starih mest v zapadni in srednji Evropi se priporoča boj proti neokusni reklami v zvezi s spomeniki, lepотно čiščenje zunanjsčine starih hiš od neestetske sodobne navlake in sanacija iz dobičkaželjnosti ne higiensko preobloženih starih stavb.

5. Upoštevanje in ohranjanje zgodovinskih imen ulic, trgov in delov mest.

6. Z vidnimi znaki, napisnimi in spominskimi tablam, spomeniki, freskami in podobnim naj se poživijo zgodovinski milje starih mest.

7. Popravila na starih stavbah naj se vrše z zgodovinskimi gradivi; to velja tudi za historični, domačijsko značilni krovski material.

8. Pri gradbenem uradu v Ljubljani naj se ustanovi mesto arhitekta-čuvarja domačijskega in spomeniškega

značaja starega mesta, ki bo v stalnem stiku s konservatorskimi oblastmi nadziral in do podrobnosti vodil vsa arhitektonska dela v starem delu mesta in na zgodovinskih stavbah.

9. Kr. banska uprava se naproša, da z ozirom na dejstvo, da naša mala, zgodovinsko in domačijsko pogosto zelo pomembna mesta ne morejo vzdrževati arhitekturno kvalificiranih uradnikov, zadosti zahtevam § 24 in 25 gradbenega zakona iz l. 1931., nastavi pri ban. gradbeni upravi enega ali več arhitektov, specializiranih v varstvu starih mest, ki bodo upravam majhnih mest brezplačno na razpolago in bodo s sodelovanjem konservatorskih oblasti stalno nadzirali njih spomeniško in domačijsko varstvo.

IV. Varstvo prazgodovinskih in arheoloških starin in najdišč

1. Poudarja se nujnost uzakonitve načrta zakona o muzejih in varstvu spomenikov.

2. Kr. banska uprava se naproša, da z okrožnico opozori podrejene upravne oblasti in tudi orožniške postaje na določbe razpisa kr. dež. vlade z dne 24. decembra 1913, ki so še v veljavi, in bi bilo želeti, da se strogo izvajajo.

3. Umestno bi bilo, da se razširi na vso državo veljavnost onih točk bosenskega spomeniškega zakona, ki se tičejo arheoloških izkopnin in starin, do razglasitve državnega muzejskega in spomeniškega zakona.

IZ NAŠIH MEST

DO KONCA FEBRUARJA 1936

UMRLI SO:

Dr. Edo Šlajmer, univ. profesor, je umrl 23. decembra v Poljanah pri Šent Vidu nad Ljubljano. Rodil se je 8. oktobra 1864 v Čabru, maturiral je na hrvaški gimnaziji na Reki, medicinske študije pa je končal na graški univerzi in je bil 1888 imenovan za člana operatorskega zavoda. 1891 je postal na kirurškem oddelku ljubljanske bolnice asistent in namestnik primarija s pravico do nasledstva, ki jo je uveljavil takoj prihodnje leto, ko je umrl njegov prednik primarij dr. Fux. Pokojni dr. Šlajmer je uvedel v svojo kirurško prakso asepsa takoj ob nastopu svoje službe, in je bila že povsem upeljana, ko se je po potresu preselil v novi kirurški oddelek bolnice ob Zaloški cesti, ki je, zgrajen in opremljen po njegovih načrtih, nudil za konec preteklega stoletja najboljše in najpopolnejše za kirurgijo. Tu je delal veliki pokojnik polnih 15 let. 1911 je bil na svojo prošnjo upokojen in je odprl privatno prakso. V balkanski vojni je odpotoval v Beograd ter prevzel vodstvo kolone Rdečega križa. 1889 je bil odlikovan z visokim avstrijskim redom, 1905 s srbskim redom sv. Save III. razreda, 1912 pa z enakim redom II. razreda. Bil je častni član srbskega zdravniškega društva ter združenja čeških zdravnikov in njun dopisni član, nadalje je bil član najvišjega sanitetnega sveta na Dunaju in mednarodnega zdravniškega združenja v Bruslju. Mestna občina ljubljanska ga je 10. februarja 1914 izvolila za častnega meščana.

† Slikar Peter Žmitek.

Ob nastopu slovenskih impresionistov pred približno tremi desetletji se je poleg imen Groharja, Vesela, Jakopiča, Sternena in Jame stalno imenovalo tudi ime slikarja Petra Žmitka. Bil je med najmarljivejšimi člani umetniškega kluba Save, s katerim se je udeleževal dolga leta vseh razstav doma in na tujem. Sele po vojni se je od-

tegnil javnemu nastopanju, se le poredkoma pojavljal na umetnostnih prireditvah tako, da je bil mlajši generaciji že skoro nepoznan, čeprav je do zadnjega slikal. Posmrtna razstava je pokazala plod njegovega dela od početkov prav do smrti.

Peter Žmitek je bil pravi Gorenjec: po očetu iz Bohinja, po materi iz Selške doline. Rodil se je 28. junija 1874 v Kropi kot sin kovaškega mojstra. V rodu je bila domača umetnost skoro obrt. Zlasti po materini strani so se razni sorodniki že prej ukvarjali z rezbarjenjem in slikanjem. Tako ni čuda, da je tudi Petra Žmitka že zgodaj zanimalo slikarstvo. Prve pobude je pa dobil pri svoji teti v Selcih, ki je slovela kot spretna in priljubljena slikarica svetih podob, katere so kmetje od blizu in daleč radi kupovali. Žmitka je vodila pot preko ljubljanske obrtno-strokovne

Peter Žmitek

Dr. Edo Šlajmer

Dr. Karel Koderman

Anton Hren

Josipina Kozakova

Fanica Stermecki

šole na Dunaj, kjer je dovršil najprej umetnostno obrtno šolo avstrijskega muzeja, hkrati pa obiskoval akademijo, kjer je imel za učitelja slikarja Griepenkerla, slovečega klasicista. Na Dunaju se je še prav posebno navdušil za Rusijo in rusko kulturo, tako da je po dovršenih studijah zapustil domovino in odpotoval v Petrograd, štiri in dvajset let star.

V Rusiji je ostal štiri leta. Najprej je obiskoval šolo petrograjskega imperatorskega društva za pospeševanje umetnosti, nato pa je na ondotni akademiji po končanih naukih opravil profesorske izpite. Učil se je v specialnih šolah pri zgodovinskem slikarju K. J. Makovskem, nato pri Pavlu O. Kovalevskem, znanem slikarju živali. Najvažnejši je bil studij pri Iliji J. Rjepinu, kjer se je izpopolnjeval v slikanju aktov, studiral pa tudi zgodovinsko in žanrsko slikarstvo. Ko je leta 1902. moral zaradi bolezni zapustiti Rusijo, je odšel v Prago, kjer je delal dve leti. Obiskoval je ondotno akademijo in se učil pri slikarju Hynaisu, znanem prijatelju Jurija Šubica. V teh praških letih je žmitek, ki je iz Rusije prinesel dovzetnost za nekam suhi slikarski realizem, izredno mnogo pridobil. Pri Hynaisu se je navzel smisla za barvne vrednote in romantičnega gledanja na svet.

Že v Pragi se je žmitek seznanil s slikarjem Rihardom Jakopičem, in ko je leta 1904. prišel za stalno v Ljubljano, se je takoj pridružil Savanom. Še istega leta je razstavil z njimi pri Miethkeju na Dunaju, kjer se je vršila tedaj prva slovenska razstava. Nato je prav do poveljne dobe redno razstavljal, da je ni skoro razstave, katere se ne bi bil udeležil. Živel je stalno v Ljubljani, zadnjih pet in dvajset let v lepi stari empirski Recherjevi hiši na Rimski cesti št. 2, kjer je v II. nadstropju v balkonski sobi tudi slikal. Kot profesor na ljubljanski realki je bil leta 1933. zaradi bolehnosti upokojen s pet in dvajsetimi leti službe. Bolezen, ki si jo je nakopal v Rusiji, ko je v hudi zimi na lovu padel v močvirje in skoro zmrznil, se je pa močno slabšala. Operacija in zdravljenje po bolnicah ni moglo vrniti zdravja izčrpanemu telesu in popoldne pred svetim večerom lani je zatisnil oči. Pokopali so ga na Štefanji dan pri Sv. Križu.

Žmitek je bil izredno marljiv in plodovit. Bil je tudi nenavadno mnogostranski. Kot eden prvih med Slovenci se je poskušal v žanrskem slikarstvu. Tudi pri nas sta znani kompoziciji *Pred nevihto* in *Umetnikova tragika*, ki izvirata še iz ruske dobe, pa *Prošnja cerkvice* (*»Berač Poc«*) iz leta 1903., ki je zdaj v Narodni galeriji, in druge.

V kasnejših letih se je nekaj časa vdajal simbolizmu, slikal je pa tudi prav pogostoma realistične prizore iz lovskega in kmetskega življenja, mnogo portretiral, s posebno ljubeznijo se je pa posvetil slikanju živali, zlasti psov. Kot strasten lovec in vnet prijatelj prirode je gojil tudi pokrajinarstvo ves čas, zlasti so sveži in sočni njegovi akvareli. Mnogo se je ukvarjal s slikanjem narodopisnega gradiva in je ohranil marsikatero zanimivost, ki

je že izginila ali jo pa bo napačna želja po modernosti prav kmalu uničila. Zbiral in risarsko ali slikarsko obdeloval je motive narodne ornamentike in jih objavljaj v raznih muzejskih izveštjih. Med njegove najboljše slike sodijo *Ribe* (zdaj v Narodni galeriji), *Povest o cesarju*, *Slovenska idila*, *Hrvice*, *Pod kozolcem*, znane so *Naslada*, *Crimen et poena* in še več drugih.

Delo Petra Žmitka je danes razmetano po vseh koncih in krajih. Več sto slik je v tujini, največ na Ruskem, na Češkem, pa tudi po Zgornjem Štajerskem in na Dunaju. Precej del iz zadnjih desetletij je v zasebni lasti doma. Tudi naše javne zbirke hranijo posamezne žmitkove slike. Bilo bi prav, če bi Narodni muzej zbral vsaj vse njegove narodopisne akvarele in risbe, da jih ohrani pred izgubo. Pa tudi Narodne galerije dolžnost bi bila, da si pridobi najboljša žmitkova dela, ki bodo mogla dostojno reprezentirati tega umetnika, ki je v življenju našel tako malo priznanja. Kolektivna spominska razstava bi morebiti pokazala, da so se žmitkovi sodobniki motili v svoji sodbi o njegovih delih.

K. Dobida.

Koderman Karl se je rodil kot sin nadučitelja dne 9. januarja 1882 v Frankolovem. Gimnazijo je študiral v Celju in Mariboru, maturiral je v Celju 1901. Pravo je obiskoval na univerzah na Dunaju, v Pragi in v Gradcu, kjer je bil tudi promoviran l. 1906. Nato je bil vojak v Trstu. L. 1907. je postal koncipient na Dunaju, se preselil 1909 v Ptuj k dr. Horvatu, od l. 1910. do 1912. je bil pri dr. Hrašovcu v Celju in 1913 v Ljubljani v pisarni dr. Krisperja - Tomiška. L. 1913. je napravil odvetniški izpit in se naselil kot odvetnik v Mariboru. Odvetniško pisarno je vodil do l. 1932., ko ga je napadla sladkorna bolezen, za katero je umrl v Dobrni 18. oktobra 1935. — Pokojni Koderman se je udeleževal aktivno društvenega in političnega življenja na Slov. Štajerskem. V Celju je bil eden vodilnih članov nove narodnonapredne stranke, v Ptuj u eden od vodij bojkotnega gibanja Slovencev proti Nemcem in štajercijancem, v Mariboru pa v povojni dobi ideolog demokratskega in samostojnodemokratskega političnega delovanja. Narodnostno brezkompromisen se je uveljavljal s svojo borbenostjo za slovenske jezikovne pravice po vsem predvojnem Slov. Štajerskem. Široko izobražen v vseh strokah javnega življenja, zlasti v pravu in v politični zgodovini, je deloval od gimnazijskih let dalje kot publicist v časopisih narodnonapredne in povojne demokratske stranke in to redno anonimno. Maribor se ga posebej spominja kot člana prevratnega mariborskega Narodnega sveta iz let 1918 do 1919.

Hren Anton se je rodil kmetskemu staršem v Kompoljah 12. januarja 1880. Do vršil je dva razreda gimnazije v Ljubljani in istotam učiteljšče z maturo 1901. Kot učitelj je služboval v Ljubljani in v Središču, kot nadučitelj v Stopercah (1904—1908), na Ciril-Metodovi šoli na Muti (1908—1919) in nato do svoje smrti 9. februarja 1936 v

Dr. Tomaž Romih

Dr. Fran Tekavčič

Vinko Resman

Ljudevit Stiasny

Studencih pri Mariboru. Med svetovno vojno je bil 1914 do 1915 kot srbofil v vojaškem preiskovalnem zaporu. — Udejstvoval se je na narodnoobrambnem, prosvetnem, gospodarskem in stanovskem polju. Bil je sotrudnik »Slov. branika«, »Koledarja DCM«, v prosvetnem življenju je ustanovil in vodil Sokola ter Ljudsko univerzo v Studencih, v gospodarskem in stanovskem je ustanovil in vodil mariborski Učiteljski dom, deloval pri Zadrugi državnih nameščencev v Mariboru in bil član osrednjega odbora Zveze nabavljalnih uradniških zadrug. Aktivno je deloval v učiteljskih strokovnih organizacijah ter pisal zlasti v strokovno učiteljsko časopisje. Poleg spisov iz tekočega narodnega, političnega in stanovskega življenja je skupaj z J. Kontlerjem izdal prekmurske pripovedke. Psevdonomi Kmpoljski.

Dore Drofenik, višji kontrolor direkcije drž. železnic v Ljubljani, umrl 2. januarja. Ob prevratu je kot prometnik na glavnem kolodvoru pregovoril in zadržal vlak hrvaških vojakov, da so počakali srbske ujetnike s polkovnikom Svabičem, ki so potem združeni ustavili prodiranje italijanske vojske. Bil je dobrovoljec v bojih na Koroškem in se je udeležil osvoboditve Maribora.

Tilka Zbašnikova, umrla 6. januarja, vdova po dvornem svetniku in pisatelju dr. Franu Zbašniku, znana delavka v humanitarnih in kulturnih društvih.

Dr. Fran Tekavčič, umrl 6. januarja, odvetnik, svoj čas član izpraševalne komisije na juridični fakulteti. V svojih mladih letih je pridno deloval pri Dramatskem društvu in je bil dalj časa intendant slovenskega gledališča v Ljubljani.

Matija Bončar, umrl 8. januarja, gostilničar in znani delavec v gostilničarski organizaciji.

Janko Popovič, umrl 27. januarja, veletrgovec, doma in v tujini poznani izvoznik živine, odlikovan na raznih svetovnih razstavah za prvovrstno rejo prašičev.

Makso Repše, umrl 31. januarja, eden najstarejših črkostavcev in meščan ljubljanski.

Anton Stacul, umrl 31. januarja, znani trgovec z delikatesami.

Ing. Alojzij Pikel, umrl 5. februarja, postal žrtev viharja v Krajini, ko je vršil svojo službo.

Josipina Kozakova, umrla 6. marca, lastnica štrajzlove gostilne, znanega zbirališča meščanov in politikov.

Franč Časl, umrl 31. decembra, kanonik v Mariboru, prej župnik po večjih župnijah štajerske, nazadnje v Trbovljah, kjer je bil po prevratu eno leto in pol gerent občine in načelnik posojilnice. Prepotoval je veliko sveta, bil je znan turist ter pevec in organizator pevskih zborov po krajih svojega službovanja.

Fanica Stermecki, soproga veletrgovca in podpredsednika mestne občine v Celju Rudolfa Stermeckija, je umrla 4. februarja.

Dr. Tomaž Romih, ravnatelj meščanske šole v p., umrl 15. decembra v Novem mestu. Rodil se je 18. decembra 1853 v Dobju pri Planini nad Sevnico, v gimnazijo je hodil v Celju, na univerzo pa v Gradcu. 1887 je postal stalni strokovni učitelj na deški meščanski šoli v Krškem, kateri je bil 1906 postavljen za ravnatelja in je v tem svojstvu stopil 1923 v pokoj. 12 let je bil tudi krški župan in v to dobo spada ustanovitev občinske hranilnice in občinske bolnišnice. Država ga je odlikovala z redom sv. Save, združenje meščanskošolskih učiteljev s častnim članstvom, mesto Krško pa z imenovanjem za častnega meščana.

Kornelij Majdič, cand. ing., umrl 3. januarja, iz znane Majdičeve rodbine v Kranju, ene najstarejših industrijskih rodov in v Sloveniji.

Ignacij Supan, umrl 15. decembra, upokojeni šolski upravitelj v Brežicah, ki jim je bil od 1928 do 1932 župan.

Franč Lipej, veletrgovec v Brežicah, umrl 6. januarja. Bil je prvi slovenski trgovec v Brežicah, kjer se je naselil pred 33 leti in je moral zaradi svojega slovanskega prepričanja do prevrata mnogo pretrpeti. Bil je odbornik pri brežiški posojilnici, od 1932 pa do svoje smrti pa načelnik Ljudske posojilnice.

Vinko Resman, industrijec in posestnik v Radovljici, umrl 30. decembra. Bil je večkratni župan ter sploh eden najodličnejših javnih delavcev Gorenjske. Za njegovega županovanja se je zgradilo novo postajno poslopje ter se razširila postaja, napravljeno je bilo letno kopališče ter dograjeno novo poslopje za radovljiške urade. Bil je socialen človek, ki je vselej rad podpiral dobrodelnostne ustanove, siromake, cerkev in univerzo. Država ga je odlikovala z zlato kolajno za državljanske zasluge.

Ivan Jalen, veleposestnik in lesni trgovec, umrl 17. februarja v Ratečah. Stekel si je zaslug za alpinistiko in je veliko pripomogel za zgraditev koče na Vršiču. Rateški župan je bil 12 let.

Ljudevit Stiasny, umrl 5. marca v Slovenjgradcu, sreski šolski nadzornik v pokoju. Bil je pedagoški pisatelj, veliko je pisal tudi o turizmu ter o svojih potovanjih po širnem svetu.

Janko Tavčar, industrijec v Mariboru, umrl 8. marca.

KOMUNALNE VESTI

Ljubljana. 23. decembra je prisegel novi občinski svet v prisotnosti banskega svetnika dr. Guština. Ob tej priliki je imel predsednik mestne občine ljubljanske dr. Adlešič svoj nastopni govor, v katerem je naznačil smernice dela, ki se ga bo imela lotiti nova uprava. Dr. Ivan Stanovnik ni sprejel imenovanja za člana mestnega sveta. 26. so po-